

Diğ. (1989) "Brief Report: Effects of Parenting Stress on Gifted Children", *Journal of Developmental Disorders*, 19

982) *Childhood Disability Recognizing the Added* New York: World Fund, Inc. 1-15.

Derleme

ÖZET

Tabhane, Osmanlı döneminde güç bulma evi (dinlenme yeri) anlamına gelen bir kurumdur. Bu kurumda yoksul, hasta, yorgun, iş arayan, aç kalmış vb. kimseler barınmaktadırlar.

Anahtar Sözcükler: *Tabhane*

ABSTRACT

Tabhane refers to an institution in Ottoman times, which functioned as a house of rest. Poor, sick, tired, unemployed, hungry etc. people took shelter in this institution.

Key Words: *Tabhane*

GİRİŞ

Hayırseverlik çabalarının insanlık tarihindeki yeri çok eski olup, bu çabaların hem bireylere hem de toplumlara büyük yararı ve katkısı olmuştur.

Hayırseverlik, Osmanlı tarihinin de kültürel ve kurumsal yapısının önemli ve ayrılmaz bir parçası idi. Singer (2002: 15)'in belirttiği gibi, hayırseverlik Osmanlı toplumunun temel dokusuna iyice girmişti.

Çeşitli vakıfların bünyelerinde hayırseverlik uygulamaları ile ilgili birçok kurum bulunmaktadırlar. Bunlardan biri de "tabhane" adını taşımaktadırlar. Tabhaneler, Kazancıgil (1994)'in deyişiyle, "uzaklardan gelen yolcular için eşsiz bir mola" idi.

TABHANE

Tabhane

Prof. Dr. Gönül ERKAN*

* Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü

Bir şehir kurulurken imarına önyak olanlar, köken itibariyle o şehirden olanlar, şehirle ilgilenenler ve şehirde görevli bulunanlar çeşitli kurumların yanı sıra tabhanelerin inşasına da önem verirdiler (Ünver, 1941: 2390-2391).

Ünver'e göre (1941: 2406) bu tabhaneler, içtimai muavenet (sosyal yardım) kurumları idi.

TABHANE NEDİR?

Tabhane, Farsça bir isim olup, tab ve hane sözcüklerinden oluşmaktadır. Tab, güç ve kudret anlamına gelmektedir (Erdoğan, 936: 502-503; Ergin, 1936: 23). Hane ise ev, yer ve mekan anlamında kullanılmaktadır (Kazancıgil, 1994). Hane sözcüğü belli bir amaç için kullanılan bir ev, bina ya da oda anlamına da gelmektedir (Singer, 2002: 12).

Tabhane ise güç ve kuvvet bulma evi (dinlenme yeri) demektir (Kazancıgil, 1994). Bu yerler "tavhane" olarak da adlandırılmakta idi (Pakalın, 1971: 369; Kazancıgil, 1994). Tav da güç ve kudret anlamında kullanılıyordu (Pakalın, 1971: 369).

Tabhaneler Osmanlı döneminde genellikle yoksulların barınması için kurulmuş hayır kurumlarıdır. Bu kurumlarda hastaneden çıkıp da nekahet dönemini geçirmek isteyen kişiler kalırdı. Taşradan gelip yorgunluğunu

üzerinden atmak isteyenler de tabhanelerden yararlanırdı (Erdoğan, 936: 503). O yıllarda örneğin Edirne-İstanbul arası yürüyerek altı-yedi günde alınırdı. Oldukça yorgun olan bu kişiler tabhanelerde dinlendikten sonra yollarına devam ederdi. (Kazancıgil, 1984).

Taşradan gelip iş buluncaya kadar bir yerde kalmak isteyen yoksul kişiler de tabhanelerde barınırdı (Pakalın, 1971: 369).

İstanbul'a gelen yoksul gezginciler, garip kişiler, aç kalmış, kuvvetten düşmüş ve zayıflamış kişiler de tabhanelerden yararlanırdı (Ergin, 1936: 23).

Geleneklere göre insanlar tabhanelerde üç gün kalırdı. Eğer aynı şehirde kalacaklarsa, kendilerine başka yer bulmaya çalışırdı. Tabhanelerin yanında ya da yakınında bulunan kervansaraylar parasız kalabilecekleri uygun yerlerdi. Hanlarda ise genellikle para ödeyerek kalırdı (Ünver, 1941: 2406).

Tabhaneler aynı zamanda dışarıdan gelen resmi davetli ve görevlilerin konuk edildiği yerlerdi. Bu kurumlar bir çeşit konukevi olarak da kullanılıyordu (Kazancıgil, 1994).

Tabhaneler, imaretlerin aşhaneleri yanında ya da civarında bulunurdu (Ünver, 1941: 2405).

İstanbul'da ilk tabhane Fatih İmaretinin arkasına yapılmıştır (<http://yasyas19.tripod.com/sosyalkurum.htm>). İstanbul'da yaklaşık yirmi tabhane vardı. Buralarda kalanlar yanı başlarındaki imaretlerde parasız olarak karınlarını doyururlardı (Ergin, 1936: 22-23).

İmaret değişik anlamlarda kullanılsa da, Osmanlı Türkçesinde bu sözcük genelde "büyük aşevi" diye adlandırılıyordu (Singer, 2002: 165-167). Tabhaneler de imaretlerin odaları idi (Yediyıldız ve Öztürk, 2006).

Bu tabhanelerden II. Bayezit Külliyesinin tabhanesindeki hizmetler "imaret-i amire" başlığı altında kaydedilmiştir. Bunun nedeni, imaret ile tabhanenin birbirini tamamlayıcı nitelikte olmasıdır.

İmaret mutfağından yararlanan konuklar için hazırlanan yemekler, diğer günlük yemeklerden biraz daha farklı idi. Bunun için ödenek ayrılması şart koşulmuştu. Hastane bölümünün yemekleri ise ayrı bir mutfakta pişirilirdi. Bu tabhanelerde on beş halı, bir yüzü çuha ve bir yüzü tabaklanmış deri olan onu büyük, yirmisi küçük döşek ve otuz adet yastık bulunmakta idi (Kazancıgil, 1994).

Tabhanelere benzeyen bir diğer hizmet türü de "han-ı sebil" idi. Uzun bir yolculuktan sonra İstanbul'a varacak parası kalmayanlar ya da İstanbul'dan Anadolu'ya geçecek olan

yoksul yolcular burada parasız olarak yatar ve kervan beklerlerdi. Ergin (1936: 23)'in deyişiyle bu kurumlar parasız oteldi.

Ünver (1941: 2405)'e göre bu kurumlar Selçuklular zamanında da mevcut olmalıydı. "Darürrahâ" adı verilen kurumda alimler, fakirler ve miskinler istirahat ederlerdi.

SONUÇ

Tabhaneler merkezi yerleşim yerlerinin birbirinden çok uzak ulaşım olanaklarının çok kısıtlı olduğu ve insanların kimi zaman yürüyerek bir yere ulaşmak istediği Osmanlı döneminde çok gerekli olan kurumlardı. Genelde yoksullara hizmet veren bu kurumlar, yoksul olmayanlara da hizmet götürüyordu.

Günümüzde ise ülkemizin ulaşım olanakları çok artmış olup, bu gibi kurumlara pek ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak bu kurumlara benzer bazı kurumlar mevcuttur. Bugünün çağdaş toplum ve sosyal devlet anlayışı çerçevesinde devlet ve yerel örgütler bu görevleri üstlenmiş bulunmaktadır. Örneğin, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Behice Eren Çocuk ve Gençlik Merkezinde, Kasım-Mayıs ayları arasında, vailik oluru ile evsiz ve kimsesiz yetişkinler barındırılmaktadır. Hacettepe Üniversitesi Konukevinde, hastanede ayaktan tedavi gören hasta ve hasta yakınları ücretli

olarak kalmaktadır. Yine Hacettepe Üniversitesinde açılması planlanan Ümütevinde kanserli hastalar ile yakınları kalabilecektir. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin iki "sefkat evi"nde hastanede tedavisi yapılan yoksul hastalar kalmaktadır.

Tabhaneleri günümüzün kavramsal perspektifi açısından ele alacak olursak, "sosyal destek sistemleri" ile açıklamak mümkündür. Tabhanelerde sağlanan destek, sosyal destek sistemlerinden "elle tutulur (tangible) sosyal destek" olup, kişinin kendini güvencede hissetmesini sağlamakta büyük önem taşır.

KAYNAKLAR

Erdoğan, A. (1936) "Kanuni Süleyman'ın Vakfiyesi ve Kazasker Hamit Efendi", Konya. 8, 502-507.

Ergin, O. (1936) *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*. İstanbul: İ.Ü Hukuk Fakültesi.

Kazançgil, R. (1994) Uzaklardan gelen yolcular için eşsiz bir mola: II. Bayezid Külliyesi Tabhaneleri (Dinlenme Yerleri). <http://www.edimeden.com/goster.php>. (19. 07 . 2006).

Pakalın, M. Z. (1971) *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. Cilt: 3, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları.

Singer, A. (2002) *Osmanlı'da Hayırseverlik: Kudüs'te Bir Haseki Sultan İmaret*. Şendil, D. (Çev.). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Sosyal kurumlar. Tabhaneler. <http://yasyas19.tripod.com/sosyalkurum.htm>. (19.07.2006).

Ünver, A. S. (1941) "Anadolu ve İstanbul'da İmaretlerin, Aşhane, Tabhane ve Misafirhanelerine ve Müesseslerinin Ruhi Kemallelerine Dair", *İ. Ü. Tıp Fakültesi Mecmuası*. 4, 15: 2390-2410.

Yediyıldız, B. ve Öztürk, N. Oturulabilir Şehir ve Türk Vakıf Sistemi. <http://www.history.hacettepe.edu.tr/archive/vakifsehir.html>. (19.07.2006).

Araştırma

ÖZET

Tükenmişlik bir örgütteki insan kaynağını verimli ve etkili çalışmasını ve bu bağlamda örgütsel performansı olumsuz yönde etkileyen bir süreçtir. Bu çalışmada, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı olarak Ankara, Eskişehir ve İzmir'de çeşitli kuruluşlarda görev yapan 130 sosyal hizmet uzmanı ile Ankara'daki iki üniversite hastanesinin çeşitli kliniklerinde görev yapan 169 hemşirenin tükenmişlik düzeyleri araştırılarak karşılaştırılmıştır. Araştırmada ölçüm aracı olarak "Maslach Tükenmişlik Envanteri" kullanılmış, elde edilen verilerin değerlendirilmesinde alt boyutlar arası korelasyonlar araştırılmış ve ortalamalar arası farklar bağımsız örneklem t-testi ile incelenmiştir. Sonuçlar, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi boyutlarında hemşirelerin sosyal hizmet uzmanlarından daha yüksek değerlere sahip olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal hizmet' uzmanı, hemşire, tükenmişlik, duygusal tükenme, duyarsızlaşma, düşük kişisel başarı

ABSTRACT

Burnout is a process that affects the productivity and efficacy of the organization and decreases its performance. This study investigates and compares the levels of burnout of 130 social workers working in Prime Ministry General Directorate of Social Services and Child Protection Agency's different institutes in Ankara, Eskişehir and İzmir and 169 nurses working in different clinics of two different university hospitals in Ankara. The level of burnout is measured with the "Maslach Burnout Inventory". Correlations between sub dimensions are searched and the differences between two group mediums are examined with the two independent samples t-test. Results show that in emotional exhaustion,

ÇALIŞMA YAŞAMINDA TÜKENMİŞLİK: SOSYAL HİZMET UZMANLARI İLE HEMŞİRELER ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA

Burnout in Work Life: A Comparative Study On Social Workers And Nurses

H. Nejat BASIM*
Harun ŞEŞEN**

* Yrd. Doç. Dr., Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü

** Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü